

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.187
Карпатського національного уні-
верситету імені Василя Стефа-
ника доктору юридичних наук,
професору Зеліско Аллі Володи-
мирівні

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора
Юлії Володимирівни Кернякевич-Танасійчук
на дисертацію Овченка Олександра Володимировича
«Правове регулювання здійснення корпоративних прав в командитному
товаристві в праві України, Німеччини та Польщі», поданої на здобуття ступеня
доктора філософії зі спеціальності 081 Право з галузі знань 08 Право

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження «Правове регулювання здійснення корпоративних прав у командитному товаристві в праві України, Німеччини та Польщі» зумовлена зростаючим значенням організаційно-правових форм господарювання, що поєднують елементи персональних і капітальних товариств. Командитне товариство як гнучка модель ведення бізнесу дозволяє ефективно розмежовувати участь у капіталі та управлінні, що є особливо важливим для інвестиційної діяльності, сімейного бізнесу та венчурних проєктів. Водночас реалізація корпоративних прав учасників у такій формі супроводжується низкою специфічних правових питань, які потребують ґрунтовного наукового осмислення.

Додаткової актуальності дослідженню надає євроінтеграційний курс України та необхідність гармонізації національного корпоративного законодавства із правом Європейського Союзу. Порівняльний аналіз правового регулювання командитних товариств у праві Німеччини та Польщі дозволяє виявити ефективні механізми здійснення корпоративних прав, зокрема щодо участі вкладників (командитистів), управління товариством, розподілу прибутку та захисту інтересів учасників. Такий підхід сприяє адаптації найкращих європейських практик до українських реалій.

Водночас у національному праві України спостерігається певна фрагментарність і недостатня деталізація правового регулювання здійснення корпоративних прав у командитних товариствах. Це призводить до правової невизначеності, ускладнює правозастосування та створює ризики для учасників господарських відносин. Особливої уваги потребують питання співвідношення прав і обов'язків повних учасників і вкладників, механізмів реалізації управлінських повноважень, а також захисту прав міноритарних учасників.

Крім того, актуальність дослідження зумовлена потребами судової практики та розвитку корпоративного сектору в умовах цифровізації економіки та глобалізації бізнесу. Удосконалення правового регулювання здійснення корпоративних прав у командитних товариствах сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України, розвитку підприємництва та забезпеченню балансу інтересів учасників. У цьому контексті наукове дослідження має не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення для формування ефективної моделі командитного товариства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідної діяльності на кафедрі судочинства навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника в рамках бюджетних науково-дослідних тем: «Шляхи удосконалення способів захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб в умовах проведення судової реформи в Україні» (номер державної реєстрації 0110U006559) та «Правові проблеми здійснення майнових та особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0110U001557), в межах яких автором проведено дослідження та запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання здійснення корпоративних прав в командитних товариствах України на основі досвіду Німеччини та Польщі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, мають достатній ступінь обґрунтованості, що засвідчує опрацювання дисертантом в повній мірі відповідного емпіричного

матеріалу, нормативно-правових актів України, судової практики, наукових праць як українських, так і зарубіжних вчених. Ґрунтовною є методологічна основа дослідження О.В. Овченка, який вмів використовувати широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ, зокрема, історико-правовий, герменевтичний, системного аналізу, порівняльно-правовий, формально-юридичний, прогнозування тощо. Варто також відмітити, що для утвердження необхідного рівня наукової новизни дисертації інформаційною та емпіричною базою дослідження стали судові рішення в корпоративних спорах.

Дисертаційне дослідження базується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Фундаментальність та комплексність роботи виявляється у всебічному та поступовому вивченні дисертантом предмету дослідження. З огляду на це емпіричний матеріал дослідження характеризується належним рівнем репрезентативності, що позитивно вплинуло на обґрунтованість та достовірність наукових положень, рекомендацій та висновків проведеного дослідження.

Дисертація О.В. Овченка за своїм оформленням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами). Структура дисертації відповідає логіці поставлених завдань, об'єкту та предмету дослідження та складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом і висновками, перспективами подальшого дослідження і використання для розвитку доктрини цивільного права у цій сфері слід назвати вагомими і вдало викладеними, що дозволило простежити процес втілення ідей і думок автора в тексті наукової роботи, виділити найбільш обґрунтовані позиції, а також питання, які потребують подальшого доктринального дослідження.

Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження дає підстави для висновку, що текст дисертації в повному обсязі відповідає меті дослідження, а поставлені завдання автором успішно виконані.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на захист, полягає в тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній цивілістичній науці системним комплексним дослідженням здійснення корпоративних прав учасниками командитного товариства на основі правового досвіду Польщі та Німеччини.

Стосовно багатьох проблем автор висловлює власну обґрунтовану точку зору, наводить додаткові аргументи на користь вже висловлених в юридичній літературі поглядів учених та практиків, до наукових концепцій, які він підтримує, а також вдається до обґрунтованої критики тих підходів дослідників, які, на його думку, є спірними.

Заслужують на увагу запропоновані автором дефініції про командитну суму як майнового обсягу цивільно-правової відповідальності вкладника, який визначається засновницьким договором та не може бути меншим, ніж розмір вкладу вкладника (п. 1 наукової новизни); концепцію триваючої відповідальності – цивільно-правової відповідальності вкладника командитного товариства за зобов'язаннями учасника з повною відповідальністю, що виникли в рамках його особистої підприємницької діяльності до початку провадження господарської діяльності командитним товариством (стор. 24).

Актуальним в контексті скасування Господарського кодексу України є пропозиція автора щодо розширення переліку підприємницьких товариств корпоративного типу. Доречною є думка про запровадження командитно-акціонерного товариства – товариства, яке має складений капітал, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, у якому щонайменше один учасник (повний учасник) несе необмежену відповідальність, водночас принаймні один учасник є акціонером (п. 3 наукової новизни).

Дисертант правильно встановив ключові відмінності між національною та «класичною» (німецькою) моделлю командитного товариства: 1) наявність статусу юридичної особи; 2) обмеженість майнової участі вкладників; 3) неможливість заперечення вкладниками проти дій учасників з повною відповідальністю, що виходять за рамки звичної підприємницької діяльності товариства; 4) дублювання правового регулювання (п. 10 наукової новизни).

Висвітлений вище перелік положень не вичерпує наукових положень, які розкривають наукову новизну дисертаційного дослідження Овченка Олександра Володимировича, але дає можливість сформулювати бачення автора щодо окремих аспектів роботи та його уявлення щодо перспектив розвитку та удосконалення правового регулювання здійснення корпоративних прав в товариствах осіб, зокрема в командитних товариствах.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що вони можуть бути використані у науково-дослідній, правотворчій та правозастосовній діяльності щодо з'ясування сутності та особливостей корпоративних правовідносин загалом, а також специфіки здійснення корпоративних прав в товариствах осіб безпосередньо. Крім того результати цього дисертаційного дослідження варто використовувати в навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Корпоративне право», «Корпоративне управління» а також при підготовці та написанні навчальних посібників, підручників, практикумів, курсів лекцій, планів практичних занять із зазначених навчальних дисциплін.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Основні положення й висновки, сформульовані у дисертації О.В. Овченком, оприлюднено в 12 наукових публікаціях, з яких: 5 наукових статей у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Таким чином, результати дослідження пройшли належну апробацію відповідно до вимог, встановлених Міністерством освіти і науки України. Вивчення наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації, дає підстави для висновку про повноту викладу в них наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота О.В. Овченка свідчить про ґрунтовне опрацювання ним чинного законодавства України та іноземних держав, матеріалів правозастосовної практики України.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У дисертаційній роботі наявні посилання на відповідні джерела інформації, в разі творчого ви-

користання ідей, розробок, тверджень інших авторів дотримано вимоги законодавства про захист авторських прав, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності. В роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату чи інших проявів академічної недоброчесності.

Аналіз дискусійних положень дисертації та основні зауваження. Разом з тим, позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження містить низку положень, оцінок, висновків, пропозицій і рекомендацій, які відображають спірні теоретичні позиції або суб'єктивне сприйняття їх автором, що спонукає до дискусії, а саме:

1. В розділі 2.2. автор обґрунтовує наявність корпоративного управління в командитному товаристві. Поряд з тим в науковій літературі усталеною є точка зору про те, що корпоративне управління має місце лише в товариствах капіталу (АТ, ТОВ) через систему органів корпоративного управління : загальні збори, виконавчий орган, наглядова рада. У Законі України «Про господарські товариства» створення аналогічних органів для командитного товариства не передбачено. Зважаючи на це, висловлена автором теза деякою мірою не узгоджується з класичними підходами вітчизняного корпоративного права, а тому вона потребує додаткового обґрунтування.

2. Наукова праця дисертанта є за своїм характером порівняльно-правового спрямування, що безумовно доречно та актуально у зв'язку з недостатньою кількістю відповідних досліджень в науці корпоративного права. Однак, обираючи предметом та об'єктом дослідження системи права саме Німеччини та Польщі, автор не навів достатньо вагомих аргументів на користь вибору відповідних систем права. Слід зауважити, що тенденцією сучасного корпоративного законодавства України є сприйняття багатьох інститутів англо-американського права (зокрема права США, Великобританії тощо) як найбільш інноваційної моделі корпоративного права, однак автор залишив поза увагою правовий досвід відповідних держав.

Крім того, з врахуванням взятих Україною на себе зобов'язань щодо гармонізації національної правової системи з правом Європейського Союзу було

би доречним аналіз положень права ЄС в частині правового регулювання командитного товариства, однак відповідний аналіз відсутній.

3. В розділі 2 автор дослідив проблематику участі вкладників та учасників з повною відповідальністю в процесі заснування товариства, ведення його справ, особливостей припинення командитного товариства. Однак, як видається, автором не враховано, що здійснення корпоративних прав не обмежується згаданими правовідносинами. Значний пласт невирішених та спірних в судовій практиці питань пов'язано з відчуженням корпоративних прав учасниками. Втім ці аспекти залишилися поза увагою дисертанта.

Водночас висловлені зауваження мають дискусійний характер та не можуть вплинути на високий науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертації О.В.Овченка. Представлена для рецензування робота є ґрунтовним науковим дослідженням, що свідчить про вирішення важливої проблеми в науці цивільного та корпоративного права з питань здійснення корпоративних прав учасників командитного товариства.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація О.В. Овченка є самостійним, завершеним дослідженням, науковою працею, що містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати, які мають практичну та теоретичну цінність та які підтверджуються документами, що засвідчують проведення здобувачем досліджень. Наявні теоретичні положення та практичні рекомендації в сукупності є основою для вирішення основних проблем, пов'язаних із правовими питаннями здійснення корпоративних прав в командитних товариствах.

Дисертаційна робота містить науково обґрунтовані результати та нові наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок дисертанта в науку.

Викладеним засвідчується високий науковий рівень дисертаційної роботи та наукових публікацій. У дисертації представлено нові наукові результати, які є достатньою мірою обґрунтованими і вирішують конкретне наукове завдання,

що має істотне значення для юридичної науки, зокрема, наук цивільного та корпоративного права.

Отже, позитивно оцінюючи змістовність наукового дослідження, підтверджуючи цілісність і логічність його структури, враховуючи обґрунтованість та високий рівень наукових висновків і пропозицій, їх практичну цінність, ступінь апробації й впровадження основних результатів, дисертаційна робота на тему «Правове регулювання здійснення корпоративних прав в командитному товаристві в праві України, Німеччини та Польщі» відповідає вимогам спеціальності 081 Право, всім вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), Наказом МОН України №40 від 12.01.2017 року (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її автор – Овченко Олександр Володимирович за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право в галузі знань 08 Право.

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри судочинства

Навчально-наукового юридичного інституту

Карпатського національного університету

імені Василя Стефаника

Юлія КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК